

Asiantuntijalausunto: TPA 2/2023 vp Toimenpidealoite opetusta häiritsevien mobiililaitteiden haltuun ottamisesta perusopetuksessa, TPA 4/2024 vp Toimenpidealoite kännyköiden käytön kieltämisestä peruskoulussa, TPA 47/2024 vp Toimenpidealoite välituntien lisäämisestä kännykkäkiellon piiriin

Valitettavasti en voinut osallistua varsinaiseen kuulemistilaisuuteen. Esitän tässä lausunnossa lyhyesti joitakin kehityspsykologisia näkökulmia esillä oleviin esityksiin liittyen.

Digilaitteiden runsas ja hallitsematon käyttö vaikuttaa haitallisesti sekä lasten että aikuisten toimintakykyyn. Erityisen haitallista se on lapsille, joiden aivojen kehitys on vielä kesken. Ihmisaivojen kehitys jatkuu varhaisaikuisuuteen saakka. Hallitsematon digilaitteiden käyttö heikentää erityisesti lapsen tarkkaavaisuuden ylläpitoa sekä laajemmin toiminnanohjausta ja tunnesäätelyä. Juuri nämä kehityksen osa-alueet kehittyvät varhaisaikuisuuteen asti ja ovat alttiita ympäristön haitallisille vaikutuksille.

Haitalliset vaikutukset voivat ilmetä keskittymisvaikeuksina, levottomuutena, ärtymyksenä tai muina stressireaktioina. Digilaitteiden haitat ovat yksilöllisiä – toisiin ne vaikuttavat enemmän kuin toisiin. Yleensä haittavaikutukset korostuvat lapsilla, joilla on jo valmiiksi oppimisen tai keskittymisen vaikeuksia.

Lapsella ei ole riittävää kykyä säädellä itse laitteiden käyttöä, jos ne ovat jatkuvasti saatavilla. Säätelyn on siis tultava ympäristöstä.

Edellä mainittuun viitaten lasten kännykänkäytön kieltäminen oppitunneilla sekä laajemmin koulun järjestämissä oppimistilanteissa ja muissa ohjatuissa tapahtumissa on kannatettava ajatus.

Digilaitteiden käytön rajoittaminen välitunneilla tai kokonaan kouluympäristössä on smonimutkaisempi ja ristiriitaisempi kysymys.

Lapsen ja etenkin nuorten sosiaaliset verkostot ja vuorovaikutussuhteet ovat digitalisaation myötä rakentuneet osittain digitaalisiin ohjelmiin. Lapset ja etenkin nuoret käyttävät kännyköitä myös moniin muihin päivittäisiin toimintoihin. Digilaitteiden kieltäminen ilman huolellista valmistautumista ja riittävää lisäresursointia voi olla myös haitallista. Esim yksinäisyyttä kokevat lapset, joille digitaaliset yhteydet ovat keskeisiä sosiaalisia suhteita, voivat tuntea itsensä entistä eristäytyneemmiksi. Lisäksi kännyköiden poistaminen koko koulupäivän ajan voisi vaikeuttaa lapsen tai erityisesti nuoren arjen tärkeitäkin toimintoja. Tämä tärkeää arvioida suunnittelutyössä.

Muutoksella voisi toki olla myös myönteisiä vaikutuksia, kuten kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutuksen lisääntyminen. Tämä ei kuitenkaan tapahdu automaattisesti. Jos tällainen laki säädettäisiin, koulut tarvitsisivat merkittäviä resursseja välituntivalvontaan sekä erityisesti monipuolisten välituntiaktiviteettien suunnitteluun ja toteutukseen. Koulun aikuisten tulisi myös aktiivisesti tukea lasten välistä vuorovaikutusta ja tarjota apua esim pienemmille lapsille, jos hätäntyyt kun eivät voi olla yhteydessä vanhempiinsa. .

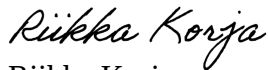
Oppituntien ulkopuolella olevan kännykän käytön rajoittamisessa onkin tärkeää huomioida lapsen ikä ja kehitysvaihe. Mitä nuorempi lapsi, sitä haitallisempia kännyköiden vaikutukset yleensä ovat. Toisaalta pienemmät lapset tarvitsevat myös enemmän tukea ja aikuisia muutoksen toteuttamiseksi. Alakoulussa, erityisesti 1.–4. luokilla, välituntien aikainen

kännykkäkielto voisi olla monelta osin perusteltua. Samalla on kuitenkin varmistettava, että nämä nuoremmat lapset saavat riittävästi aikuisen apua ja ohjausta sekä muita aktiviteetteja välitunneilla kun yhteydenpito koulun ulkopuolelle estyy.

Koulu- ja kasvatustieteen asiantuntemuksen huomioiminen suunnittelutyössä on oleellista. Digilaitteiden sääntelyyn liittyvät muutokset tulisi toteuttaa tiiviissä yhteistyössä opettajien sekä koulu-, kasvatustieteen- ja psykologian alan asiantuntijoiden kanssa. Muutokset edellyttävät lisäresursseja.

Kun lasten digilaitteiden käytön haitallisia vaikutuksia pohditaan, olisi hyvä tarkastella myös aikuisten digilaitteiden käyttöä lasten läsnä ollessa. Vanhempien, koulun henkilökunnan ja muiden lasten arjessa mukana olevien aikuisten runsas laitteiden käyttö on myös usein haitallista. Aikuisen säätelemätön laitteiden käyttö lapsen läsnä ollessa voi näyttäytyä lapselle ennustamattomana vuorovaikutuksena, heikkona läsnäolona ja puutteellisena ohjauksena. Myös tämä näkökulma tulisi huomioida valmistelutyössä.

15.2.2025, Helsinki

Riikka Korja

Kehityopsykologian professori

Psykologian oppiaine

Turun Yliopisto